

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

Factors associated with rabies prevention behavior.

The owner of a dog in Khao Wiset, Wang Wiset, Trang.

ยุทธพงษ์ ครชชาติ^{1*}

Yuttapong Kornchatri^{1*}

¹โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองคล้า จังหวัดตรัง 92220

¹Ban Nong Kaeo Sub-District Health Promoting Hospital Trang 922203

*Corresponding author's e-mail: yuttapong_1989@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงพรรณนา ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคลปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข กลุ่มตัวอย่างคือเจ้าของสุนัขตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง จำนวน 238 คน เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด สถิติวิเคราะห์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า ประชากรส่วนใหญ่ มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 42 ปี จำนวนการเลี้ยงสุนัขเฉลี่ย 1.89 ระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัขเฉลี่ย 5.12 ระยะเวลาที่เลี้ยงต่ำสุด 1 ปี ระยะเวลาที่เลี้ยงสูงสุด 15 ปี ประวัติการโดยสุนัขกัด ไม่เคยโดนกัด ร้อยละ 80.3 เคยโดนกัดร้อยละ 19.7

ผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ปัจจัยคัดสรรกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พบว่าจำนวนการเลี้ยงสุนัข ทศนคติเรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า พบ.โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=0.184, p=0.004$) ($r=0.287, p<0.001$) ($r=0.173, p=0.007$) ตามลำดับ ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า การรับรู้ข่าวสารโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r=-0.134, p=0.039$) ($r=-0.153, p=0.018$) ตามลำดับ อายุ รายได้ ระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัข และการดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ($r=-0.002, p=0.974$) ($r=0.108, p=0.096$) ($r=-0.031, p=0.633$) ($r=-0.071, p=0.278$)

คำสำคัญ โรคพิษสุนัขบ้า พฤติกรรมการป้องกัน ทศนคติเรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า

Abstract

This research is descriptive research. The purpose of this study was to investigate the relationship between personal factors, factors contributing to the rabies prevalence of rabies owners in Khao Wiset district, Wang Wiset district, Trang province. Khao Wiset Khao District, Trang Province. The sample were the owner of the dog Khao Wiset. 238 people in Wang Wiset district, Trang province collected data using the questionnaire. Analysis of data by frequency, percentage, mean, standard deviation, maximum, minimum. And Pearson's product moment correlation coefficient.

The study indicated that The majority of the population is female (63.4%) average age 42 years old. Agriculture (66%) Average number of dog 1.89 Average time of dog breeding: 5.12 year, Minimum 1 years, Maximum: 15 years, Dogs never bitten. (80.3%) were bitten by bites. Analysis of selected factors and rabies prevention behavior. Found that the number of dogs, knowledge, attitude, Rabies Act, Rabies Information awareness were statistic significant. ($R = 0.184, p=0.004$) ($r = -0.134, p =0.039$) ($r = 0.287, p =0.001$). = 0.173, $p=0.007$) ($r = -0.153, p=0.018$), respectively. Age, income, dog length And rabies prevention operations were statistic significant. ($R = 0.108, p=0.096$) ($r = -0.031, p=0.633$) ($r = -0.071, p=0.278$)

Keywords: dog owner ,Rabies

บทนำ

โรคพิษสุนัขบ้าเป็นโรคทางระบบประสาทเมื่อผู้ได้รับเชื้อแสดงอาการแล้ว จะเสียชีวิตทุกราย จากการรายงานขององค์การอนามัยโลกพบว่าในแต่ละปีทั่วโลกพบผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าไม่ต่ำกว่า 59,000 ราย (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2559) ประเทศไทยรายงานสถานการณ์และการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในคน เริ่มเข้าสู่ระบบรายงานของกระทรวงสาธารณสุขตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 โดยมีผู้ป่วยเสียชีวิต 180 ราย และ ในปีต่อๆ มา มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตทุกปี ปีที่มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตสูงสุดคือปี พ.ศ. 2523 จำนวน 370 ราย หลังจากนั้น 10 ปี จำนวนผู้เสียชีวิตลดลงเหลือ 185 ราย ในปี 2533 และ 50 ราย ในปี 2543 ในประเทศไทย สัตว์ที่พบว่าป่วยเป็นโรคนี้มากที่สุดและเป็นพาหะนำโรคที่สำคัญ คือสุนัขร้อยละ 96² สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้า 5 ปี ย้อนหลัง (พ.ศ. 2556-2560) พบว่ามีผู้เสียชีวิต จำนวน 7, 5, 5, 14 และ 11 ราย ตามลำดับ ในปี 2561 เดือนตั้งแต่มกราคมถึงเดือนมีนาคม 2561 มีผู้เสียชีวิตแล้วจำนวน 7 ราย ซึ่งจะเห็นว่าลักษณะการเกิดโรคมึแนวม้วนสูงชัน เป็นปัญหาที่สำคัญทางสาธารณสุขโรคหนึ่งของประเทศไทย ในแต่ละปีพบว่า คนไทยถูกสุนัขกัดไม่ต่ำกว่า 1 ล้านคน ถูกสัตว์ที่เป็นหรือสงสัยว่าเป็นโรคพิษสุนัขบ้ากัดแล้วได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันเพียงร้อยละ 50.0 บางรายที่สมควรได้รับวัคซีนแต่ก็ไม่ได้ไปพบแพทย์ จึงทำให้มีผู้เสียชีวิตอย่างต่อเนื่อง กรมควบคุมโรค ทำการสำรวจความรู้และทัศนคติของประชาชนเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ในปี พ.ศ.2559 จาก 24 จังหวัดทั่วประเทศจำนวน 3,276 ตัวอย่างตามลำดับพบว่าประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าไม่ถูกต้อง สถานการณ์โรคพิษสุนัขบ้าจังหวัดตรัง ตั้งแต่ปี 2542-2544 มีรายงานผู้ป่วยเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า ปีละ 1 ราย ดังนี้ อำเภอนาโยง ตำบลนาข้าวเสีย อำเภอวังวิเศษ ตำบลอ่าวตง และอำเภอรังษภา ตำบลคลองปาง ตามลำดับ ปี 2545-2560 ไม่พบผู้ป่วย และ ในปี 2561 พบผู้ป่วยโรคพิษสุนัขบ้า 1 ราย ในตำบลอ่าวตง อำเภอวังวิเศษ สถานการณ์หัวสัตว์ที่ส่งตรวจพบผลบวก จังหวัดตรัง ปี 2561 พบหัวสุนัขผลบวก 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองตรัง อำเภอปะเหลียน อำเภอวังวิเศษ อำเภอ้วยยอด และอำเภอนาโยง

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อดำเนินงานด้านการวางแผนป้องกัน ควบคุมและแก้ไขปัญหาโรคพิษสุนัขบ้า อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

สมมุติฐานของการศึกษา

1. ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
2. ปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
3. ปัจจัยเอื้อ มีความสัมพันธ์กับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

<http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/TSUOJ>

4. ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์กับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง แบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านการศึกษา

การศึกษาปัจจัยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง **ตัวแปรอิสระ** ประกอบด้วย

ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นตัวแปรอิสระที่สนใจการในศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ เพศ อาชีพ อายุ รายได้ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัข จำนวนสุนัขที่เลี้ยง ประวัติการโดนสุนัขกัด/ข่วน

ปัจจัยนำ ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า ทศนคติเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า

ปัจจัยเอื้อ พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 การสนับสนุนวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขจากท้องถิ่น

ปัจจัยเสริม การรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่เป็นเจ้าของสุนัขในตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง ทั้งหมด 10 หมู่บ้าน มีเจ้าของสุนัข 624 ครั้วเรือน หลังคาเรือนละ 1 คน

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการศึกษา เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2561 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 รวมระยะเวลา 4 เดือน

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรคพิษสุนัขบ้า หมายถึงโรคติดเชื้อเฉียบพลันที่เกิดจากเชื้อไวรัสทำให้เกิดโรคที่ระบบประสาทส่วนกลางของคนและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม เมื่อมีอาการแสดงของโรคแล้วจะไม่สามารถ รักษาให้หายได้มีอัตราการตายร้อยละ 100 แต่โรคนี้สามารถป้องกันได้โดยการฉีดวัคซีน

วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัข หมายถึงวัคซีนที่ใช้ฉีดป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในสุนัขไม่ให้สุนัขป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า

เจ้าของสุนัข หมายถึง ผู้ที่เลี้ยงดูสุนัขในครั้วเรือนซึ่งเป็นผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำ ให้การดูแล เป็นผู้รับผิดชอบการฉีดวัคซีน เป็นผู้สัมผัสกับสุนัขมากที่สุดในครั้วเรือน ในกรณีของสุนัขหากไม่ปรากฏเจ้าของหรือไม่สามารถหาเจ้าของได้ ให้หมายความรวมถึงผู้เลี้ยง ผู้ให้ที่อยู่อาศัยและผู้ให้อาหารสุนัขเป็นประจำ

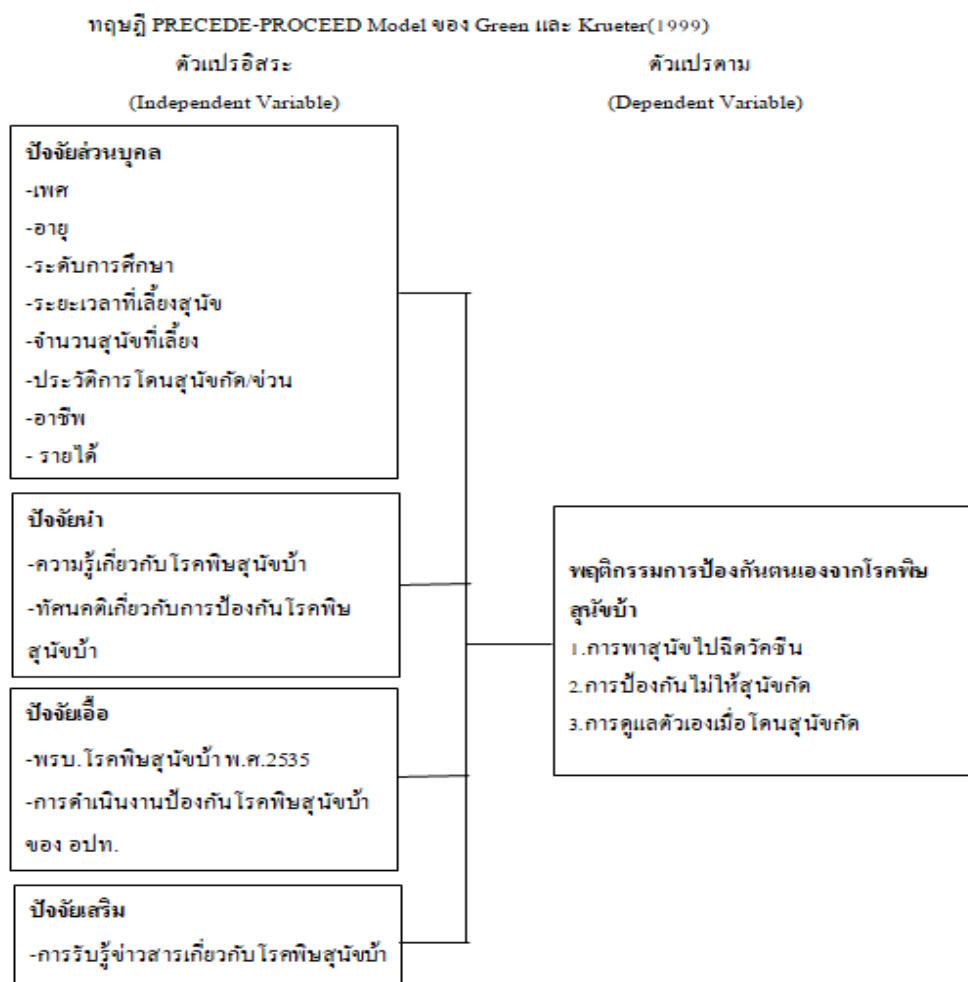
ผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า หมายถึง การที่ร่างกายส่วนใดส่วนหนึ่งของคนสัมผัสกับสัตว์เลี้ยง ลูกด้วยนม เนื่องจากถูกสัตว์กัด ข่วน หรือถูกลีเลีย หรือการสัมผัสในลักษณะอื่น

พระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 หมายถึงบทกฎหมายที่ใช้บังคับเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า เพื่อวางระเบียบ บังคับเจ้าของสุนัขในการดูแลรับผิดชอบสุนัข รวมทั้งการปฏิบัติงานขององค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริม และพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
2. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยนำ ปัจจัยเอื้อ ปัจจัยเสริมกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง
3. เป็นข้อมูลพื้นฐานให้แก่หน่วยงานองค์กร และนำข้อมูลที่ได้มากำหนดแนวทาง นโยบาย และวางแผนการมีส่วนร่วมในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าในตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

กรอบแนวคิด

ระเบียบวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (Descriptive Research) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง มีจำนวน 624 คน คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 238 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างเป็นระบบ (Systematic Random Sampling) การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤษภาคม 2561 ถึงกรกฎาคม 2561 รวม ระยะเวลา 3 เดือน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดย แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปหรือ ข้อมูลคุณลักษณะส่วนบุคคล ส่วนที่ 2 ปัจจัยนำ ประกอบด้วยความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าและทัศนคติเรื่องโรคพิษสุนัขบ้า ส่วนที่ 3 ปัจจัยเอื้อ ประกอบด้วย พรบ.โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 และการดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อปท. ส่วนที่ 4 ปัจจัยเสริม ประกอบด้วย การรับรู้ข่าวสารโรคพิษสุนัขบ้า ส่วนที่ 5 พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้า การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามมี 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ทั้งนี้ผู้วิจัยเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกข้อ มาใช้เป็นข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ ทั้ง 3 ท่าน ซึ่งได้ตรวจสอบแบบสอบถามแล้วเห็นว่าแบบสอบถามทุกข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเที่ยงตรงของเนื้อหาครอบคลุม ในแต่ละด้านและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขั้นตอนที่ 2 การตรวจสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยการนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับเจ้าของสุนัขในเขตพื้นที่รับผิดชอบโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านหนองคล้า อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง จำนวน 30 คน เนื่องจากพื้นที่คล้ายคลึงกัน โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach's coefficient alpha) ผลการวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.83 การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป และรายงานผลการวิเคราะห์ด้วยสถิติ 1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่, ค่าร้อยละ, ค่าเฉลี่ย, ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน, ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด 2) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้หาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) ในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ และตัวแปรตามกำหนดระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ เท่ากับ 0.05

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 63.4 มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 42 ปี อายุต่ำสุดเท่ากับ 19 ปี อายุมากที่สุดเท่ากับ 65 ปี ระดับการศึกษาส่วนใหญ่ ประถมศึกษาร้อยละ 42.4 รายได้เฉลี่ย อยู่ที่ 11,086 บาท อาชีพส่วนใหญ่ เกษตรกรรมร้อยละ 66 จำนวนการเลี้ยงสุนัขเฉลี่ย 1.89 ระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัขเฉลี่ย 5.12 ประวัติการโดยสุนัขกัด/ ข่วน/เลียบาดแผล ส่วนใหญ่ไม่เคยโดนกัด ร้อยละ 80.3 เคยโดนกัดร้อยละ 19.7

ความรู้เกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้าของกลุ่มตัวอย่าง ระดับต่ำ ร้อยละ 67.2 รองลงมาอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 31.5 และระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 1.3

ทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของกลุ่มตัวอย่าง ระดับ ปานกลาง ร้อยละ 50.8 รองลงมา อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 31.1 และอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 18.1

ระดับความคิดเห็นพระราชบัญญัติโรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 ระดับสูงร้อยละ 69.3 ปานกลาง ร้อยละ 28.6 และระดับต่ำร้อยละ 2.1

<http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/TSUOJ>

ระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อปท. ระดับปานกลาง ร้อยละ 39.5 อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 34 และระดับความคิดเห็นในระดับสูง เป็นร้อยละ 26.5

การได้รับการรับรู้ข่าวสารโรคพิษสุนัขบ้ากลุ่มตัวอย่าง ระดับ ปานกลาง ร้อยละ 70.2 รองลงมา อยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 18.1 และอยู่ในระดับสูง เป็นร้อยละ 11.8

ระดับพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของกลุ่มตัวอย่าง ระดับปานกลาง ร้อยละ 56.3 รองลงมา อยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 42.4 และอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 1.3

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยคัดสรรกับพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

ปัจจัยคัดสรร	พฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข		
	r	p-value	แปลผล
อายุ	-0.002	0.974	ไม่มีความสัมพันธ์
รายได้	0.108	0.096	ไม่มีความสัมพันธ์
จำนวนการเลี้ยงสุนัข	0.184	0.004	มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมาก
ระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัข	-0.031	0.633	ไม่มีความสัมพันธ์
ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า	-0.134	0.039	มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมาก
ทัศนคติเรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า	0.287	<0.001	มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมาก
พบ.โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535	0.173	0.007	มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมาก
การดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อปท.	-0.071	0.278	ไม่มีความสัมพันธ์
การรับรู้ข่าวสารโรคพิษสุนัขบ้า	-0.153	0.018	มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมาก

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้อภิปรายผลวิจัย ตามสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

จำนวนการเลี้ยงสุนัข มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมป้องกันการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.184, p = 0.004$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก จำนวนการเลี้ยงสุนัข ส่งผลต่อการดูแลเอาใจใส่ การเลี้ยงดูการให้อาหาร การคุมกำเนิด การพาสุนัขไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งส่งผลต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ซึ่งแตกต่างกับ ดลธันช ยอดอินทร์(2552)³ ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมเลี้ยงดูสุนัขกับความรู้ในการ ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในตำบลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ พบว่า พฤติกรรมเลี้ยงดูสุนัขไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในตำบลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว $X^2 = 0.21, df = 1, p = 0.884$ และสอดคล้องกับ คณัฐพงศ์ โชคลือชัย (2559)⁴ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัด

<http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/TSUOJ>

ชลบุรี ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน ผู้ตอบแบบสอบถามด้านพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูสุนัขเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า อันดับสุดท้ายคือการเลี้ยงสุนัขและแมวอยู่ในบ้าน จะทำให้สุนัข/แมวไม่มีโอกาสเป็นโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับน้อย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.01

ระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัขไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ($r = -0.031, p = 0.633$) ของเจ้าของสุนัขไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก ระยะเวลาการเลี้ยงสุนัขจะมากหรือน้อย เจ้าของสุนัขต่างมีความตระหนักในการเลี้ยงดูสุนัข พาไปฉีดวัคซีน การให้อาหาร การปฏิบัติตัวเมื่อสัมผัสสุนัขไม่แตกต่างกันจึงไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคของเจ้าของสุนัข แตกต่างกับ คณัฐพงศ์ โชคลือชัย (2559)⁴ ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระยะเวลาที่เลี้ยงสุนัข 3-5 ปี ผลการวิเคราะห์สมการถดถอยพบว่า ความรู้และเจตคติ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 พบว่า ความรู้และเจตคติ ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยนำ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

ความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.134, p = 0.039$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เจ้าของสุนัขตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ การศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา การเลี้ยงดูสุนัขยังขาดการดูแลเอาใจใส่ ประวัติการโดนสุนัขกัดส่วนใหญ่ไม่เคยโดนกัดยังขาดความตระหนักในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ทำให้ถึงมีความรู้เรื่องโรคพิษสุนัขบ้าแต่ยังขาดการป้องกันและการระวังไม่ให้อายุขัย สุนัขไปฉีดวัคซีน ซึ่งแตกต่างกับ ดลธันธ์ ยอดอินทร์ (2552) (ดลธันธ์ ยอดอินทร์, 2552) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูสุนัขกับความรู้ในการ ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในตำบลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ เมื่อทดสอบหา ความสัมพันธ์พบว่า ความรู้ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการปฏิบัติตัวในการเลี้ยงดูสุนัข $X^2 = 0.21, df = 1, p = 0.884$

ทัศนคติเรื่องการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.287, p < 0.001$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เจ้าของสุนัข ส่วนใหญ่มีระดับทัศนคติเกี่ยวกับการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า อยู่ในระดับ ปานกลาง สูง เนื่องจากได้รับข่าวสารที่ถูกต้อง การเข้าถึงสื่อต่างๆ มีการเลี้ยงดูสุนัขที่ถูกต้อง ส่งผลพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคของเจ้าของสุนัข สอดคล้องกับ วาสนา ตันติวัฒนานนท์ (2551)⁷ ศึกษาเรื่องพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ความเชื่อเกี่ยวกับโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ < 0.05

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยเอื้อ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

พรบ.โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.173, p = 0.007$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เจ้าของสุนัขมีความสนใจใน พรบ.โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ.2535 เนื่องจากมีการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้าและมีผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้าในอำเภอวังวิเศษ ทำให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อบังคับ เจ้าของสุนัขจึงปฏิบัติตาม พรบ.ส่งผลให้เจ้าของสุนัขให้ความร่วมมือต่อเจ้าหน้าที่และปฏิบัติตามข้อบังคับและมีพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ไม่สอดคล้อง

<http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/TSUOJ>

กับพงศศักดิ์ ศรีธเนศชัย และอรรณ เมฆโหระ (2553) (พงศศักดิ์ ศรีธเนศชัย และอรรณ เมฆโหระ, 2553) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำสุนัขไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในกรุงเทพมหานคร พบว่า สาเหตุที่สำคัญที่สุดที่นำสุนัขไปฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าคือกลัวติดโรคพิษสุนัขบ้าร้อยละ 92.8 การปฏิบัติตาม พรบ.โรคพิษสุนัขบ้า พ.ศ. 2535 เพียงร้อยละ 5.5

การดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของ อปท.ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข($r = -0.071$, $p = 0.278$) ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก เจ้าของสุนัขยังไม่เห็นผลการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ชัดเจน ระดับความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของ อปท.ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลางและระดับต่ำ จึงไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ซึ่งสอดคล้องกับ อติสร บาลโสง (2546) (อติสร บาลโสง, 2547) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ในสาธารณสุขเขต 5 การรับรู้ประโยชน์จากการป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าไม่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าขององค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในสาธารณสุข เขต 5 $p = 0.780$

ปัจจัยเสริม มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

การรับรู้ข่าวสารโรคพิษสุนัขบ้า มีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำมากกับพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = -0.153$, $p=0.018$) สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเจ้าของสุนัขส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การศึกษาส่วนใหญ่ระดับประถมศึกษา ประวัติการโดนสุนัขกัดส่วนใหญ่ไม่เคยโดนกัด การเลี้ยงดูสุนัขยังขาดการดูแลเอาใจใส่ ส่งผลให้เจ้าของสุนัขถึงแม้ได้รับข้อมูลข่าวสารโรคพิษสุนัขบ้า แต่พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าส่วนใหญ่ยังอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.3 ระดับสูงร้อยละ 42.4 สอดคล้องกับ อติสร บาลโสง (2546) (อติสร บาลโสง, 2547) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในสาธารณสุขเขต 5 ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยการรับรู้ธรรมชาติของโรคพิษสุนัขบ้ามีความสัมพันธ์กับ การดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในภาพรวมขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ในสาธารณสุขเขต 5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ $< .05$ และสอดคล้องกับ คณัฐพงศ์ โชคลือชัย (2559) (คณัฐพงศ์ โชคลือ ,2559) ชัย ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เปรียบเทียบความแตกต่างของการรับรู้ข้อมูลข่าวสารกับความรู้และ เจตคติของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี พบว่า ผลการทดสอบการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทั้ง 4 ด้าน กับความรู้เจตคติของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี ไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

พฤติกรรมการป้องกันโรคของเจ้าของสุนัข ตำบลเขาวิเศษ อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง

จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ของเจ้าของสุนัข ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 56.3 อยู่ในระดับสูงร้อยละ 42.4 และอยู่ในระดับต่ำร้อยละ 1.3 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก มีผู้ป่วยเสียชีวิตในอำเภอวังวิเศษทำให้เจ้าของสุนัขส่วนใหญ่มีความตระหนกในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า จึงทำให้เจ้าของสุนัขส่วนใหญ่จึงมีพฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าระดับปานกลางและสูง พฤติกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าระดับต่ำเพียงร้อยละ 1.3 ไม่สอดคล้องกับ วาสนา ตันติวัฒนานนท์ (2551) (วาสนา ตันติวัฒนานนท์, 2551) ศึกษาเรื่อง

<http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/TSUOJ>

พฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์พบว่า การป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้าทุกข้อส่วนใหญ่ตอบในทิศทางที่ถูกต้อง คะแนนการรับรู้และพฤติกรรมกรรมการป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้า เฉลี่ย 2.60 (คะแนนเต็ม 3.0) S.D.=2.26

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

1. จากผลการวิจัยพบว่าเจ้าของสุนัขส่วนใหญ่มีความรู้ระดับต่ำ จึงควรให้ อสม.เข้าไปประชาสัมพันธ์ความรู้ที่ถูกต้องให้กับเจ้าของสุนัข เพราะจากผลการวิจัยเจ้าของสุนัขรับรู้ข่าวสารจาก อสม.มากที่สุดรองลงมาจากการรับรู้จากโทรทัศน์ จึงเป็นแนวทางในการให้ความรู้ให้กับเจ้าของสุนัข

2. จากผลการวิจัยพบว่าเจ้าของสุนัขมีทัศนคติในเรื่องโรคพิษสุนัขบ้าพบได้เฉพาะฤดูร้อน อยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่เจ้าของสุนัข เพราะอาจทำให้เจ้าของสุนัขขาดความเอาใจใส่ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเมื่อไม่ใช่ฤดูร้อน

3. จากผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมกรรมการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นเจ้าหน้าที่สาธารณสุขและ อปท. ควรมีการส่งเสริมสนับสนุน ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าให้มากขึ้น รวมถึงการให้ความสำคัญกับวิธีการเลี้ยงดูและปฏิบัติตัวของเจ้าของสุนัข

ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีศึกษาในเขตพื้นที่ต่างตำบล และต่างอำเภอ เพื่อที่จะนำมาเปรียบเทียบระดับความรู้และพฤติกรรมกรรมการป้องกันในเรื่องโรคพิษสุนัขบ้าของเจ้าของสุนัข

2. ควรมีการศึกษาในเรื่องสาเหตุของการโดนสุนัขกัดของเจ้าของสุนัข เพื่อศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุการโดนกัดซึ่งสามารถนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินงานป้องกันต่อไป

3. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเรื่องพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูสุนัขแบบปล่อยและแบบกักขัง เพื่อศึกษาความแตกต่างเปรียบเทียบสถิติทั้งสองอย่าง

อ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.(2559). แนวทางเวชปฏิบัติโรคพิษสุนัขบ้าและคำถามที่พบบ่อย.ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์:สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิกแอนด์ดีไซน์.
- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.แนวทางการดำเนินงานป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า.(2560). ไม่ปรากฏเมืองที่พิมพ์:สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิกแอนด์ดีไซน์.
- ดลธันย ยอดอินทร์.(2552). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกรรมการเลี้ยงดูสุนัขกับความรู้ในการ ป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชนในตำบลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเมือง จังหวัด สุรินทร์ [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต]. สุรินทร์: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- คณัฐพงศ์ โชคลือชัย.(2559). การศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ในเขตเทศบาลตำบลนาจอมเทียน อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี2559 [งานนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณสุข วิทยาลัยพานิชยศาสตร์]. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

<http://libapp.tsu.ac.th/OJS/index.php/TSUOJ>

- พงศ์ศักดิ์ ศรีธเนศชัย , อารงค์ เมฆโหรา.(2553). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการนำสุนัขไปรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อดิสร บาลโสง.ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินงานป้องกันและควบคุมโรคพิษสุนัขบ้าในองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.) ในสาธารณสุขเขต 5[วิทยานิพนธ์ปริญญาสาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต].(2547). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วาสนา ตันติรัตนานนท์.(2551). พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากโรคพิษสุนัขบ้าของประชาชน อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์. [การค้นคว้าแบบอิสระปริญญามหาบัณฑิต]มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.